

V tem je Rožančeva knjiga zanimiva in za bralca privlačna, čeprav ne razkriva česa bistveno novega; najpomembnejši je, se zdi, scenarij nekaterih dogodkov, s konkretnimi osebnostmi, ta reportažni pričevanjski nivo, ki hoče biti tudi izsek zgodovine, njen prikriti dokument morda. V tem svetu prepoznavamo spopad družbenih norm, ne sicer v kakršnikoli giblivi razsežnosti, kajti pri-povedovalec ga ne aktualizira in problematizira, marveč živi.

Rožančeva izpoved v prvi osebi, je dragoceno sporočilo o neki generaciji. Po tem zarisu je morda sorodna Župančičevi Sedmini, kasneje Rupel-Dolenčevemu Petemu nadstropju trinadstropne hiše. Znala je upodobiti čas, ne da bi sicer globlje posegla v njegove ontološke in gnoseološke korenine; ostala je na nivoju dobre literarne reportaže. Tudi ni hotela biti velika literatura, zlasti ne v smislu esteticizma. Sprejemamo jo kot dragoceno dopolnitev dosedanjih literarnih podob teh let (Smiljan Rozman, Dominik Smole...). Ker je nastala v časovni odmaknjenosti, se ni mogla izogniti pričevanjski distanci, linearnosti; nikjer ni tiste vznemirjenosti, ki bi ob izpostavljenih mestih vzdramila pisateljev pristop; ves zapis teče v istem ritmu, kot ga omogoča spominjanje; zapoznani odziv na nekaj, kar ni moglo biti, že po temi, zgolj pasivna observacija. S tem pa je delo izgubilo tisto elementarno moč, ki jo morda pogojuje neposredna refleksija doživetega. A nedvomno, distanca je že odmiranje, umiritev, selekcija, rahla arhaičnost in konvencionalnost.

M. Z.

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH REVIJAH IN POGLED NA KOROŠKO

Do sklepa redakcije za pričujočo številko smo kljub počitniškemu času prejeli kar precej literarnih časopisov.

Enega med njimi so poslali kot poslednjega. Koroško Mladje, časopis za literaturo, družboslovje in kritiko, objavlja v svoji poslednji številki nekakšen poslovilni sestavek, ki ga je napisal njegov izdajatelj, založnik in lastnik koroški pisatelj Florjan Lipuš. To je tudi vsa vsebina revije, ki je zaradi denarnih težav po dvajsetih letih rednega izhajanja nehala prihajati med nas. Izhajati pa je začela še v časih, ko se je Florjan Lipuš šolal na škofijski gimnaziji v Plešivcu, namenjeni pripravljanju mladeničev na duhovniški študij. Skupaj z vrstniki je Lipuš na tej gimnaziji izdajal literarno glasilo Kres in po prvih »revialnih« izkušnjah so se fantje odločili, da začnejo izdajati Mladje. Tega sicer iz te poslednje številke ne izvemo, pač pa nas avtor *Zgod dijaka Tjaža* v svojem resigniranem zapisu podrobno seznanja z vzroki za ustavitev revije, potem ko se — prav tako podrobno — iskreno zahvaljuje »številnim piščicim, mislečim, ustvarjajočim sodelavcem iz vseh vrst...« Kljub številnim prošnjam, da bi časopis podprli, je bilo posluha kaj malo. Celo na samem Koroškem ga ni bilo, da o molku tudi naprošene Zveze kulturnih organizacij Slovenije niti ne govorimo. Lipuš je prepričan, da bi mogli z izdatki obeh slovenskih organizacij na Koroškem za zasebne telefonske pomenke v službenem času vzdrževati taki dve reviji. »Naroda, ki se sam od sebe, prostovoljno in svobodno, odpove ducatu slovenskih kulturnikov, ki mu literarna beseda na Koroškem čisto nič ni vredna... katerega kulturni predstavniki o neki reviji vedo ponavljati samo to, da zahaja iz ene krize v drugo — takega naroda nihče na svetu ne more več jemati resno«, jedko ugotavlja ogorčeni Lipuš. Seveda, tudi če ostajamo ob strani ob takšnih njegovih sodbah, si hkrati ne moremo zamišljati koroškega kulturnega življenja brez dobre literarne revije.

Uredništvo hrvaškega časopisa za kulturo, književnost in družbena vprašanja Istra se je odločilo, da v dvojno številko vnese izbor predavanj z zborovanja ob šestdesetletnici Labinske republike in upora na Proštini. Znanstveno posvetovanje je bilo v marcu pod skupnim naslovom Delavsko gibanje Labinštine med letoma 1921 in 1941 s širšim ozirom na Istro. Tako med drugim tokratna »Istra«, posvečena temu dogodku, med drugim prinaša tudi uvodno predavanje politične delavke Eme Derosijeve-Bjelajčeve, v katerem navaja dejstvo, da je bila za Labinsko republiko značilna visoka stopnja internacionalistične solidarnosti prav zaradi zelo raznovrstne narodnostne sestave udeležencev revolucionarnega gibanja, med katerimi so bili poleg Hrvatov tudi Slovenci, Italijani in drugi.

Peta letošnja številka Letopisa Matice srpske uvodoma prinaša pesnitev Pavleta Popovića *Tito*, njej pa v prevodu Roksande Njeguševe sledi pesnitev Gregorja Strniše *Vesolje*. Pod skupnim naslovom *Trenutek negotovosti* je v prevodu Petra Vujičića objavljenih deset pesmi poljskega Žida Juliana Kornhauserja. Poleg izbora iz sodobne madžarske poezije objavlja Letopis maticе srpske tudi nastopni govor Marguerite Yourcenarjeve, ko je bila lani kot prva ženska sprejeta med »nesmrtnih« v Francosko akademijo. Vojvodinski književnik Janos Herceg objavlja spomine na srbskega pripovednika Veljka Petrovića, v književnem letopisu pa med drugim Vladimir Kopicl predstavlja delo Tarasa Kermajnerja *Pot čez vodo*, ki je v prevodu Dejana Poznanovića lani izšlo v Novem Sadu. Delo je po ocenjevalčevem mnenju kljub resnični fragmentarnosti, oblikovnim in drugim nedoslednostim vendarle knjiga, ki je daleč od tega, da bi bila neuspela. Končno pa ta številka pogreva tudi stari spor zaradi avtorstva epa *Smrt Smail-age*

Čengijića. Kronologijo pomislekov ali Mažuranić ali Njegoš osvetljuje Milorad Živančević.

Novosadska Polja objavljajo v 267. številki nekaj pesmi, ki so jih srbsko, madžarsko, rusinsko in albansko pišoči pesniki napisali v spomin Titu, ob tem pa še daljše razmišljanje Armanda Černjula pod naslovom *Tito — revolucionarni publicist*. To je nekoliko skrajšana razprava, ki skuša prikazati petinpetdesetletno Titovo publicistično delo in med drugim tudi opozoriti na manj znane prvence njegovega publicističnega delovanja iz let 1926 in 1927, ki odstirajo pogled na še en vidik Titove revolucionarne dejavnosti v predvojnem obdobju. V drugem delu objavlja Denis Poniž prispevke k teoriji kibernetike literature. V njem med drugim izhaja iz ugotovitve, da je jezik v tesni zvezi z moderno znanostjo, pravzaprav njen modus vivendi, ker lahko tako kot tudi kibernetika izraža stvari, ki realno (še) ne obstajajo. Jezik je potemtakem tisti prostor, v katerem ali skozi katerega se srečujeta znanost in umetnost. Brez jezika ne bi bilo nobenega realnega posredovanja znanosti o umetnosti v umetnosti. Kibernetika je totalno posedovanje te znanosti in produkcija te znanosti.

Beograjski mladinski list Književna reč je svojo 169. številko napolnil skoraj s samimi slovenskimi prispevki. Uredil jo je Denis Poniž, in sicer razdelek o slovenski književnosti danes. Izbor predstavlja predvsem najmlajše pesnike in pisatelje iz Slovenije, vendar prispevkov šestih avtorjev zaradi tehničnih ovir pri tisku v tej številki ni in napovedujejo, da bodo zanje našli prostor v naslednjih številkah. Prva stran, naslovnica, je potiskana s pesmimi Edvarda Kocbeka *Altamira Palomar*, ki se nadaljuje še sredi lista. Denis Poniž objavlja drobne zapise o mladi slovenski liriki, Samo Simčič pa piše o svobodi, umetnosti in civilizaciji. Branje se nadaljuje s pesmijo Ju-

reta Detela ter pogovorom, ki ga je imela z Vitomilom Zupanom Manca Košir*. Pisatelj, potem ko ga Manca Koširjeva nedvoumno predstavi kot eno najpomembnejših sodobnih slovenskih imen, ki je »na najvišji stopnici«, pripoveduje o svojem razmerju do pisanja in tudi do življenja, o svojih (trdih) stikih s filmom ter med drugim tudi o svojem zasebnem življenju. Dodani so odlomki iz njegovega zadnjega romana o pisanju romana *Komedija človeškega tkiva*. Slovensko besedo v srbohrvaškem prevodu nadaljuje v tej številki Majda Kne s svojo poezijo, Boris A. Novak pa komentira svojo »poezijo časa«. Pesmi je prispeval še Ivan Volarič-Feo, izbran pa je tudi drobec iz poezije Vladimira Memona. Peter Krečič razmišlja o konstruktivizmu in kritiki ob delih tržaškega slovenskega slikarja, starega, a nenavadno mladostnega akademika Avgusta Černigoja. Sledi zapis Draga Bajta o mladi slovenski prozi in v njem obravnava pisanje štirih avtorjev: Uroša Kalčiča, Branka Gradišnika, Vladimira Kovačiča in Emila Filipčiča. Hrvaški literarni zgodovinar in esejist Ivan Cesar pa objavlja prvi del svoje razprave o sodobnem slovenskem pesništvu. Prek pesmi Boruta Hrupiča se branje te številke Književne reči nadaljuje v kratko zgodbo Branka Gradišnika. Tej sledita prozna sestavka Emila Filipčiča in Uroša Kalčiča; za prispevkoma Irene Šemrllove in Lele Mujkičeve je natisnjena pesem Vinka Möderdorferja. V čem je bistvo književnosti, še ob Kermanunerjevem *Diptihonu* sprašuje Jovan Pejčić.

* V svoji izvirni, slovenski obliki je ta intervju objavljen v pričujoči številki. Sodobnosti, Manca Koširjeva je najbrž računala, da bosta objavili hkratni, ker pa Sodobnost čez poletje ne izhaja, se je zgodilo, da pripada prvenstvo prevodu. Vendar je tudi v takšnem kontekstu pogovor z Zupanom še zmerom zanimiv in za veliko večino naših bralcev novost.

Ur.

Peter Milovanović-Jarh piše o Šalamunovi knjigi *Zgodovina svetlobe je oranžna*, Jasna Škrinjar pa o zadnjem proznem besedilu Ivanke Hergoldove *Nož in jabolko*. Drago Bajt ocenjuje knjigo Borisa Lukiča *Ukleta graščina*. Iz Teleksa je vzet zapis dr. Dimitrija Rupla o Zupanovi knjigi *Komedija človeškega tkiva* in s tem je predstavljane sodobne slovenske literarne ustvarjalnosti v Književni reči končano. Prispevke z vseh šestnajstih strani smo navajali po vrstnem redu, kakor so jih (tiskarski skratje?) razporedili. Ob besedilih so kot »likovne priloge umetniške fotografije« Toneta Stojka, za katerega bi bilo nemara bolje — če si lahko na tem mestu dovolimo takšno opombo — da bi se namesto z njimi predstavil s kakšnim svojim že objavljenim proznim sestavkom.

Skopska Sovremenost je s četrto številko dala med bralce samostojno prilogo — brošuro Mitreta Inadeskega o diverzantskih skupinah v Skopju in na območju Skopja med narodnoosvobodilno vojno in socialistično revolucijo. Tudi vsa četrta številka je slavnostno poudarjena. Z njo namreč ta časopis za literaturo, umetnost in družbeno vprašanja sklepa trideseto leto izhajanja. V prvem delu objavljajo pesmi Slavko Janevski, Blaže Koneski, Aco Šopov, Shukri Ramo, Gane Todosovski, Ante Popovski, Miho Atanasovski, Jovan Koteski, Jovan Pavlovski, Ivan Čapovski, Svetlana Hristova-Jocić, Risto Č. Jačev, Sande Stojčevski in Eftim Kletnikov. Uredništvo je torej poskrbelo ob tej priložnosti za prav reprezentativen izbor pesnikov, med katerimi jih je bilo nekaj tudi urednikov Sovremenosti. V nadaljevanju piše Nada Momirovska o akademiku, univerzitetnem profesorju in literarnem kritiku Dimitru Mitrevu, nekdanjem uredniku Sovremenosti, ki je umrl pred petimi leti. Dr. Muzafer Tufai piše o Titovem delu in njegovi humanistični viziji. Vitalnost Titove huma-

nistične vizije se, kot poudarja Tufai, ne omejuje samo na samoupravljanje in samo na osvobajanje po delu, ampak prav tako zajema in daje živost še drugim splošnim, občečloveškim naporom in prizadevanjem. Titov teoretični prispevek je tako v tem, da mu je uspelo dokazati življenjskost teze, po kateri se lahko razlike v kulturi, jeziku, navadah, tradicijah in podobnem spremenijo v moč in bogastvo, ne pa v slabost, ki bi razdeljevala svet. Naj še omenimo, da prinaša *Sovremenost* v razdelku Iz jugoslovanskih književnosti Prešernov sonet *Matiju Čopu*, ki ga je prevedel Blaže Koneski. Miodrag Drugovac piše o Herderju, Koptarju in *Drugi srbski recenziji* Vuka Stefanovića Karadžića. Temu sledijo štiri pesmi Czesława Miłosza, ki jih je prevedel Maksim Karanfilovski. Končno uredništvo *Sovremenosti* objavlja izide literarnega natečaja, ki ga je razpisalo ob tridesetletnici obstoja časopisa. Nanj je prispelo 115 pesmi, proznih in esejističnih sestavkov. Eno od nagrajenih pesmi in eno prozno besedilo objavlja *Sovremenost* v tej slavnostni številki.

Peta številka sarajevskega *Izraza* uvaja bralca v *Kumrovečki nokturno* Miroslava Krleža, v katerem se avtor spominja, kako ga je obiskal Tito po vrnitvi iz Sovjetske zveze, in na ta spomin navezuje svoje zapiske iz povojnih let. Jože Pogačnik piše o Andrićevi radikalizaciji tradicije romana, pri čemer med drugim ugotavlja, da se Andrićevi romani nagibljejo, ali pa so že tisto, kar imenuje današnja znanost v književnosti metafizični roman. Vojislav Maksimović pa ocenjuje delo *Pripovedač Ivo Andrić*, ki ga je napisal Slavko Leovac.

Naj omenimo še dvojno številko beograjske *Književnosti* (7—8), ki v počastitev 40-letnice vstaje narodov in

narodnosti Jugoslavije objavlja v uvodnem delu odlomke iz partizanskih dnevnikov Dragojla Dudića, Vladimira Dedijera, Čedomira Minderovića in Mitre Mitrović ter izbor pesmi iz nove pesniške zbirke Miroslava Maksimovića 41. Nekaj pesmi med drugim objavlja Blaže Koneski, Mateja Matevski pa piše o njegovi poeziji. Kakor vse prejšnje številke, tudi ta dvojna ne more brez slovenskega pečata. Za to kontinuiteto vztrajno skrbi Taras Kermauner, ki objavlja že enajsto nadaljevanje svojih *Mesecev z dnevnikom*. Na 31 straneh se značilno poetično odziva na znani spoprijem z Mitjem Ribičićem. Takoj na to sarajevski književnik Stevan Tontić s puščico predlaga *Kako se otarasiti Tarasa Kermaunera* (po zamisli J. Javorška), v kateri med drugim meni, da »ne bi bilo slabo... če bi se Taras Kermauner preprosto sežgal na Prešernovem trgu v Ljubljani...« V tako čudnem tonu gre potem še naprej Jože Javoršek, ki komentira Kermaunerjev zapis *Kdo je skrivač*. To je dolgo 24 strani. Pa še ni vse. Uredništvo *Književnosti* se je odločilo poobjaviti še en krajši prispevek Jožeta Javorška, v katerem se avtor med drugim sprašuje, če se ni *Književnost* spremenila v servis za enostransko osvetljevanje stanja v slovenski kulturi. Temu odgovarja glavni in odgovorni urednik *Književnosti* Vuk Krnjević. Sklicuje se na samostojnost uredniške politike in na upoštevanje javnosti, zato ne vidi razlogov za Javorškove pripombe na urejanje tega časopisa, v katerem lahko sam objavlja svoje plemične odgovore brez kakršnihkoli zadržkov. Dobršen del te dvojne številke *Književnosti* je posvečen številkam zagrebške internacionalne revije za kulturo in umetnost *Zenit*, ki so izšle pred 60 leti.

A. A.